

УДК 658.51 : 631

Чимош Катерина Станіславівна

аспірант

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

Чимош Катерина Станіславівна

аспірант

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

Chymosh Kateryna

PhD in Management

Institute of Agrarian Economics

ORCID: 0000-0002-5114-4499

**АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТРАНСПОРТНОЮ ЛОГІСТИКОЮ В
ПІДПРИЄМСТВАХ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
АДАПТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ЛОГИСТИКОЙ
НА ПРЕДПРИЯТИЯХ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА
ADAPTIVE MANAGEMENT OF TRANSPORT LOGISTICS IN
AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Анотація. Процес становлення ринкових відносин тісно пов'язаний з докорінними змінами в управлінні агропромисловим комплексом, як на рівні окремого підприємства, так і при прийнятті рішень при управлінні. Значні зміни в попиті на продукцію агропромислового комплексу викликають відповідну динаміку структури сільськогосподарського виробництва, що вимагає створення нових методів управління в ситуації, коли різко протягом декількох років змінилися цілі, функції і весь механізм роботи агропромислового комплексу, коли майже припинилася державна підтримка сільськогосподарського виробництва.

Після усвідомлення вченими і практиками аграрного сектора неможливості повернення до колишньої економічної системи і незворотності змін на перший план виходять питання теоретичного опрацювання нових методів управління в АПК, які повинні замінити планово-розподільний механізм.

При побудові нової системи управління галузями АПК необхідно не тільки переосмислити наявний досвід зарубіжних країн, які також не просто прийшли до існуючого високого рівня управління, а й зберегти ті позитивні чинники, які були в колишній системі. При цьому потрібно уникнути зроблених за кордоном помилок і пройти їхній шлях за найкоротший період часу.

При збільшеній потребі пошуку нових форм і методів управління все частіше увагу фахівців привертає адаптивне управління. Поняття адаптивності в науці є широкоживаним в різних її сферах в сенсі пристосування до різних умов зовнішнього середовища. Воно з'явилося в теорії управління відносно недавно і принципово відмінне від широко відомих типів управління зі зворотним зв'язком. Адаптивне управління спирається на прогнозуванні можливої поведінки керованого об'єкта за допомогою комплексів математичних моделей і дає можливість прийняти науково обґрунтоване управлінське рішення на основі аналізу модельованих наслідків.

Ключові слова: *логістика, логістичний підхід, система рекомендацій, логістичні рішення, логістичні витрати, оптимізація, сільськогосподарське виробництво, первинні детермінанти.*

Аннотація. *Процесс становления рыночных отношений тесно связан с коренными изменениями в управлении агропромышленным комплексом, как на уровне отдельного предприятия, так и при принятии решений при управлении. Значительные изменения в спросе на продукцию агропромышленного комплекса вызывают соответствующую динамику*

структуры сельскохозяйственного производства, требует создания новых методов управления в ситуации, когда резко в течение нескольких лет изменились цели, функции и весь механизм работы агропромышленного комплекса, когда почти прекратилась государственная поддержка сельскохозяйственного производства.

После осознания учеными и практиками аграрного сектора невозможности возвращения к прежней экономической системе и необратимости изменений, на первый план выходят вопросы теоретической проработки новых методов управления в АПК, которые должны заменить планово-распределительный механизм.

При построении новой системы управления отраслями АПК необходимо не только переосмыслить имеющийся опыт зарубежных стран, которые пришли к высокому уровню управления, но и сохранить те положительные факторы, которые были в прежней системе. При этом нужно избежать сделанных за рубежом ошибок и пройти их путь в кратчайший период времени. Также необходим тщательный анализ первых попыток построения механизма управления АПК в условиях современной экономической ситуации, потому что часто органы управления строятся без должной научной разработки. Задача анализа и корректировки в нужных случаях процессов управления в аграрном секторе АПК в переходный период к рыночной экономике является актуальной задачей науки.

При возросшей потребности поиска новых форм и методов управления все чаще внимание специалистов привлекает адаптивное управление. Понятие адаптивности в науке широко используется в различных ее сферах приспособления к различным условиям внешней среды. Оно появилось в теории управления относительно недавно и принципиально отличное от широко известных типов управления с обратной связью. Адаптивное управление опирается на прогнозировании возможного поведения управляемого объекта с помощью комплексов математических

моделей и дает возможность принять научно обоснованное управленческое решение на основе анализа моделируемых последствий.

Ключевые слова: *логистика, логистический подход, система рекомендаций, логистические решения, логистические затраты, оптимизация, сельскохозяйственное производство, первичные детерминанты.*

Summary. *The process of formation of market relations is closely connected with radical changes in the management of the agro-industrial complex both at the level of an individual enterprise and in decision-making in management. district, republic or region. First of all, it is necessary to take into account the factor of primary demand of the final consumer and competition not only within the country but also with foreign producers.*

Significant changes in the demand for agro-industrial products cause the corresponding dynamics of the structure of agricultural production, which requires the creation of new management methods in a situation where the goals, functions and the whole mechanism of the agro-industrial complex have changed dramatically over the years, when state support for agricultural production has almost stopped. After scientists and practitioners of the agricultural sector realize the impossibility of returning to the former economic system and the irreversibility of change, the issues of theoretical elaboration of new management methods in the agro-industrial complex come to the fore, which should replace the planning and distribution mechanism.

When building a new system of management of agro-industrial complexes, it is necessary not only to rethink the existing experience of foreign countries, which also did not easily come to the existing high level of management, but also to preserve the positive factors that were in the former system. At the same time it is necessary to avoid the mistakes made abroad and to pass their way for the shortest period of time. It is also necessary to carefully analyze the first attempts to build a mechanism for managing the agro-industrial complex in the current

economic situation, because often the governing bodies are built without proper scientific development. The task of analysis and adjustment in the necessary cases, management processes in the agricultural sector of the agro-industrial complex in the transition period to a market economy is an urgent task of science.

With the increased need to find new forms and methods of management, adaptive management is increasingly attracting the attention of specialists. The concept of adaptability in science is widely used in its various fields in the sense of adaptation to different environmental conditions. Emerging in the theory of management relatively recently and fundamentally different from the well-known types of feedback management and open - adaptive control is based on predicting the possible behavior of the controlled object using complex mathematical models and allows to make scientifically sound management decisions on based on the analysis of simulated consequences.

Key words: *logistics, logistic approach, system recommendations, logistics solutions, logistics costs, optimization, agricultural production, primary determinants.*

Постановка проблеми. Для ефективної роботи галузей АПК в умовах ринку необхідні нові підходи до управління агропромисловим комплексом. У ринковій економіці виробництво сільськогосподарської продукції в Україні не може конкурувати з галузями промисловості. В основу побудови системи державної підтримки АПК необхідно покласти розроблену на підставі робіт ряду економістів тенденцію зменшення прибутковості аграрного виробництва. Нехтування даною тенденцією є причиною руйнування агропромислового комплексу країни і можливої втрати країною продовольчої безпеки.

Збереження і підтримка продовольчої безпеки на високому рівні є пріоритетною метою управління агропромисловим комплексом. Для побудови відповідної ринковим умовам системи управління, в якості методологічної основи доцільно застосувати концепцію адаптивного

управління, в основі якої замість директивного планування пропонується прогнозування результатів виробничої діяльності за допомогою системи адаптивно-імітаційних моделей. Відповідальність за результати роботи при цьому лежить на господарюючому елементі, а функцією управління при цьому є створення системи державної підтримки виробників та забезпечення виробників необхідною інформацією для забезпечення рентабельного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми дослідження. Теоретичним аспектам, сучасному стану і тенденціям розвитку логістики, зокрема економічному змісту логістики, приділяли велику увагу багато вітчизняних науковців, серед яких слід відзначити: Л. В. Балабанову, Л. М. Болдирєву, О. М. Варченко, О. І. Гуторова, С. М. Дімарчука, І. Г. Клімову, Є. В. Крикавського, Т. В. Косарєву, Р. Р. Ларіну, О. І. Лебединську, М. А. Окландера, В. В. Писаренка, Ю. В. Пономарьову, О. М. Сумця, О. М. Тридіда, Л. В. Фролову, Н. І. Чухрай, В. О. Шишкіна та ін.

Метою статті є аналіз теоретичних і методологічних основ адаптивного управління транспортною логістикою на підприємствах сільського господарства в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Логістичну діяльність в підприємствах сільського господарства можна представити виразом «склад – транспорт – виробництво». Дані функціональні області логістики притаманні саме виробничим підприємствам, які реалізують технологічний цикл. Логістику сільського господарства ми визначаємо як науку і практику управління економічними потоками в підприємствах сільського господарства, з метою найбільш повного і якісного задоволення потреб населення в продовольстві, промисловості в сировині при дотриманні технічних, соціальних і економічних стандартів технології виробництва і розподілу сільськогосподарської продукції [4, с.168].

Концепція транспортної логістики сільського господарства передбачає:

– системний розгляд об'єкта управління, де економічний потік представляється в формі структурованого в часі і просторі. Транспорт є складовим елементом процесу, який включає матеріал, інформаційний та фінансовий потоки ресурсозабезпечення сільського господарства;

– системний розгляд суб'єкта управління – організацій і підприємств сільського господарства, що передбачає виділення двох основних підсистем: підсистеми ресурсозабезпечення виробників сільськогосподарської продукції;

– підсистеми підприємств і організацій, що обслуговують їх;

– системний розгляд організації управління ресурсозабезпечення сільського господарства. У цьому випадку передбачається виділення керуючої підсистеми, що реалізує базові функції управління ресурсозабезпечення і керованої підсистеми, яка виконує операції руху матеріально-технічних ресурсів від постачальника до місця їх виробничого і особистого споживання;

– системний розгляд відтворювальних процесів у сільському господарстві, яке враховує диспаритет цін на продукцію промисловості і села. Підвищення відповідальності постачальників ресурсів за своєчасність і повноту поставок, якість продукції, її обслуговування в допродажний і особливо в післяпродажний період, тобто розвиток дилерської служби, покликаної здійснювати ефективний сервіс [5, с. 94].

Для оптимізації управління транспортною логістикою скористаємося інструментом управління якістю у вигляді дерева діаграми (Рис.1).

Рисунок показує необхідність забезпечення якості відповідних процесів для досягнення бажаної мети. Зокрема, процеси повинні бути задокументовані (наприклад, це стосується виконання інструкцій по відвантаженню і вимог щодо маркування, узгодження виду транспорту і перевізника, вибору постачальника і ін.).

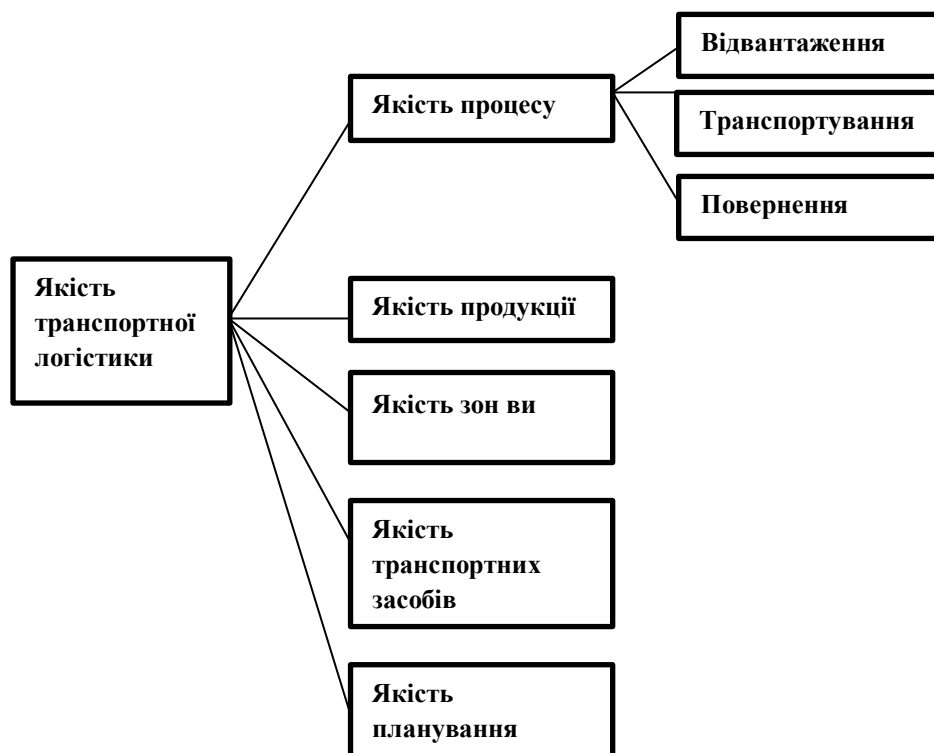

Рис. 1. Управління якістю транспортної логістики

Джерело: складено автором

Важлива особливість транспортування – наявність сторонніх організацій, наприклад транспортної компанії. Тому всі вимоги до процесу відвантаження, транспортного засобу, умов транспортування повинні бути визначені до початку взаємодії сторін і відповідати вимогам ISO 9001-2015. Якість продукції підтверджує супровідна документація: паспорт якості, гігієнічні сертифікати та ін. [1, с.68].

Відвантаження є першим процесом, коли є фізична можливість перевірити відповідність вантажу, що відвантажується, вимогам договору:

- дата і час відвантаження;
- інформація про те, хто відвантажував, в яких умовах велося відвантаження (температура і вологість);
- дані про відвантаження (кількість продукції, номери партій, палетів, піддонів і упаковок);
- дані про транспортний засіб.

Важливо дотримуватися і вимоги до зон відвантаження:

- наявність достатнього місця для відвантаження;
- контроль і дотримання умов захисту продукції в процесі відвантаження;
- чистота;
- контроль гризунів, комах і шкідників (дезінфекція).

Якість транспортних засобів – гарант їх працездатності. Забороняється використовувати пошкоджене вантажно-розвантажувальне обладнання і транспорт. Вимогам безпеки продукції поширюються на транспортні засоби.

Необхідно виконати ряд вимог:

1) в разі транспортування продукції з особливими умовами зберігання (вологість, температура) – перевіряти, чи дотримуються умови зберігання під час транспортування, тобто періодично здійснювати вибірковий контроль умов зберігання або вести постійний інструментальний моніторинг;

2) в разі спільного відвантаження і транспортування різних типів продукції та / або партій – запобігати змішування товарів. Всі контейнери, що транспортуються повинні бути максимально ідентифіковані;

3) записи з інформацією про відвантаження слід підтримувати в робочому стані і вказувати:

- дату відвантаження;
- найменування транспортувальника;
- адреса одержувача;
- опис продукції;
- кількість в упаковці;
- термін придатності;
- номер замовлення;

4) перед відвантаженням – перевіряти стан транспортного засобу (чистота, умови зберігання товару, придатність до умов транспортування) і вести записи про результати його перевірки;

5) мати і підтримувати постійний канал обміну інформацією відправника товару з транспортною компанією, визначити форми їх взаємодії для встановлення причин виникнення проблем у час транспортування;

б) у разі повернення проблемної продукції – забезпечити під час зворотного транспортування фізичне відділення даної продукції від нормальної [3, с.40].

Для оптимізації транспортних витрат підприємству можна запропонувати наступні заходи:

- обґрунтоване проведення тендерів, необхідно утриматися від зміни перевірених партнерів без крайньої необхідності;
- ретельний контроль фактичного стану справ у підрядників, перевірка їх з урахуванням власної податкової безпеки;
- доставка вантажів, скомплектованих з дрібних партій продукції, одним автомобілем в різні міста;
- об'єднання відвантаження продукції з компаніями, які постачають подібні доповнюють товари для того ж клієнта;
- формування цільової партії продукції для конкретних споживачів одного регіону в пункті завантаження за кордоном (при імпорتنих поставках) [2, с.74].

Висновки. У зв'язку з важкоструктурованістю господарських систем підприємств сільського господарства, розробка системи рекомендацій з оптимізації адаптивного управління транспортною логістикою набуває можливості в точковій проекції позбавитись неоптимального формування логістичних витрат досліджуваних суб'єктів. Відповідно до цього, на нашу думку, в якості концептуального базису формування згаданої системи управління може виступати евристична інтерпретація логістичних процесів

управління системи сільськогосподарської організації в частині неоптимальності формування витрат ресурсів. Це, в свою чергу, дозволить спроектувати опорні напрямки оптимізації логістичних витрат, адаптовані під сучасні умови функціонування вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Бережна Н. Г. Моделювання динамічних процесів в логістичних системах вантажоперевезень // Технічний сервіс агропромислового, лісового та транспортного комплексів. 2017. №. 7. С. 64–76.
2. Бузовський Є. А. Обумовленість аграрних господарських систем до інноваційного розвитку // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. 2013. Вип. 181(4). С. 72–76.
3. Вергун М. Г. Управління перевезеннями вантажів у сільському господарстві. Агроінком. 2008. № 5-6. С. 39–43.
4. Жудро М. К. Современные проблемы управления потенциалом предприятия на основе логистического подхода // Организационно-правовые аспекты инновационного развития АПК: к 175-летию со дня образования Белорусской государственной сельскохозяйственной академии: сб. науч. тр. / БГСХА, Западно-поморский технолог. ун-т. Горки-Щецин, 2015. Вып. 12. С. 168-171.
5. Музильов Д. О. Етапи вибору раціональної технології доставки сільськогосподарських вантажів // Сучасні технології та перспективи розвитку автомобільного транспорту: III Міжн. науково-практ. інтернет-конференція, 14-16 квітня 2015 року.: тези доп. Вінниця, 2015. С. 94–95.

References

1. Berezhna N.G.(2017) Modeling of dynamic processes in logistics systems of freight transportation // Technical service of agro-industrial, forest and transport complexes. №. 7. P. 64–76.
2. Buzovsky E. A. (2013) Conditionality of agricultural economic systems to innovative development // Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Ser.: Economics, agricultural management, business. Vip. 181 (4). P. 72–76.
3. Vergun M. G. (2008) Management of cargo transportation in agriculture // Agroinkom. № 5-6. P. 39–43.
4. Judro M. K. (2015) Modern problems of enterprise potential management on the basis of a logistical approach // Organizational and legal aspects of innovative development of agro-industrial complex: to the 175th anniversary of the formation of the Belarusian State Agricultural Academy: Sb. scientific tr. / BGSHA, West Pomeranian Technologist. un-t. Gorki-Szczecin, Issue. 12. P. 168-171.
5. Muzilov D. O. Stages of choosing a rational technology for the delivery of agricultural goods // Modern technologies and prospects for the development of road transport: III International. scientific practice. Internet conference, April 14-16, 2015: thesis add. Vinnytsia, 2015. P. 94–95.